

Wymagania edukacyjne z historii i społeczeństwa na poszczególne stopnie kl. V.

(Program nauczania „Wczoraj i dziś”) .

Dopuszczający:

- zna daty chrztu Polski i zjazdu gnieźnieńskiego
- wyjaśnia znaczenie terminów: plemię, gród, drużyna, książę, –
rozumie szczególne znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego w dziejach państwa polskiego,
- zna legendy o Lechu, Czechu i Rusie, o Popielu oraz o Piaście,
- rozpoznaje cechy charakterystyczne legendy,
- wskazuje na mapie Gniezno i obszar państwa Mieszka I,
- podaje cechy idealnego rycerza,
- wyjaśnia znaczenie terminu mieszczanie,
- opisuje średniowieczny klasztor i tryb życia mnichów, używając wyrazów: zakon, reguła, ubóstwo, –
charakteryzuje postać świętego Franciszka z Asyżu
- zna datę bitwy pod Grunwaldem
- , – tłumaczy, dlaczego królowi Kazimierzowi nadano przydomek Wielki,
- wskazuje na mapie Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie,
- wymienia zasługi Jadwigi dla kultury polskiej,
- rozumie przełomowe znaczenie roku 1492 w dziejach Europy i świata,
- wie, jaką rolę w okresie wielkich odkryć geograficznych odegrał Krzysztof Kolumb,
- tłumaczy, na czym polegało przełomowe odkrycie Mikołaja Kopernika
- umieszcza na linii chronologicznej datę odkrycia Ameryki przez Krzysztofa Kolumba,
- pokazuje na mapie trasę pierwszej wyprawy dalekomorskiej Krzysztofa Kolumba,
- tłumaczy teorię Mikołaja Kopernika w kontekście powiedzenia: Wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię
- wyjaśnia znaczenie terminów: dwór, paż, komnata, arras,
- wie, którzy władcy panowali w Rzeczypospolitej w okresie rozkwitu polskiej kultury
- wie, jakie znaczenie miał spław wiślany dla rozwoju handlu zbożem w XVI wieku,
- podaje najważniejsze postanowienia unii lubelskiej,
- zna datę pierwszej wolnej elekcji,

- rozumie znaczenie terminu potop szwedzki,
- wyjaśnia, na czym polegała wojna podjazdowa
- wskazuje na mapie terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów i miejsce zawarcia unii polsko-litewskiej w 1569 roku
- pokazuje na mapie państwa, z którymi Rzeczpospolita prowadziła wojny w XVII wieku,
- zna daty: elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego na króla Polski, I rozbioru Rzeczypospolitej, utworzenia Komisji– Edukacji Narodowej,
- wie, czym były obiady czwartkowe i kto w nich uczestniczył,
- zna datę uchwalenia Konstytucji 3 maja
- podaje daty: obrad Sejmu Wielkiego, wojny prowadzonej w obronie Konstytucji 3 maja, II rozbioru Polski,– wymienia dokonania Tadeusza Kościuszki przed wybuchem powstania w 1794 roku,
- wie, jaką rolę odegrali w trakcie powstania kościuszkowskiego Jan Henryk Dąbrowski i Jan Kiliński
- omawia przyczyny i skutki III rozbioru Polski
- wskazuje na mapie ziemie utracone przez Rzeczpospolitą w wyniku I, II i III rozbioru,
- wymienia reformy wprowadzone w polskim systemie oświaty za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Dostateczny

- wymienia zajęcia mieszkańców średniowiecznego Gniezna,
- omawia okoliczności, w jakich doszło do ślubu Mieszka I z Dobrawą
- zna podstawowe fakty z życia świętego Wojciecha,
- umieszcza na linii chronologicznej datę chrztu Polski,
- opisuje budowę średniowiecznego grodu na przykładzie Gniezna,
- wskazuje na mapie granice państwa Mieszka I,
- zaznacza na linii chronologicznej daty śmierci biskupa Wojciecha, zjazdu gnieźnieńskiego oraz koronacji Bolesława Chrobrego
- przedstawia historię zjazdu gnieźnieńskiego, uwzględniając postacie świętego Wojciecha, Bolesława Chrobrego i Ottona– III,
- wyjaśnia znaczenie terminów: klasztor, post, skryptorium, kopista, kupiec, rzemieślnik, cech, burmistrz, samorząd miejski,– rynek,
- wie, jak duży wpływ na życie ludzi w średniowieczu miała religia,

- wymienia zabudowania tworzące średniowieczny klasztor,
- rozumie, jaką funkcję pełniły zamki w średniowieczu,
- wymienia główne elementy rycerskiego wyposażenia,
- podaje przykłady zawodów rzemieślniczych wykonywanych w średniowieczu
- wymienia grupy ludności żyjące w średniowiecznym mieście,
- wymienia prace polowe wykonywane w epoce średniowiecza,
- rozpoznaje charakterystyczne elementy zamku
- opisuje średniowieczne miasto,
- wskazuje różnice między losem chłopca a życiem rycerza lub mieszczanina,
- wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego, w tym założenie Akademii Krakowskiej,
- tłumaczy, w jakich okolicznościach doszło do ślubu Jadwigi i Jagiełły,
- podaje przyczyny i skutki wielkiej wojny z zakonem krzyżackim,
- wskazuje na mapie: Pomorze Gdańskie, Małopolskę, Wielkopolskę, Kujawy, Mazowsze, Śląsk,
- umieszcza na linii chronologicznej daty: koronacji Kazimierza Wielkiego, założenia Akademii Krakowskiej, wygaśnięcia– dynastii Piastów w państwie polskim,
- wskazuje na mapie Kraków oraz obszar Królestwa Polskiego za panowania Kazimierza Wielkiego,
- wyjaśnia sens powiedzenia: Kazimierz Wielki zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną
- przedstawia okoliczności objęcia polskiego tronu przez Jadwigę,
- podaje przyczyny odkryć geograficznych w XV i XVI stuleciu,
- wyjaśnia znaczenie terminów: karawela, Nowy Świat, Indianie, broń palna, konkwistador
- opowiada, co wydarzyło się w roku 1492, używając terminów: karawela, Nowy Świat, Indianie, broń palna,
- opowiada o życiu Mikołaja Kopernika, używając wyrażeń: uczonek, astronom, odkrycie naukowe,
- wymienia najważniejszych przedstawicieli polskiego renesansu,
- wyjaśnia znaczenie terminów: sejm, sejmik, pospolite ruszenie, szlachta, przywilej, poseł, herb,
- tłumaczy, dlaczego rycerstwo przekształciło się w szlachtę,
- rozumie znaczenie terminu demokracja szlachecka,
- omawia funkcje poszczególnych zabudowań gospodarczych wchodzących w skład folwarku szlacheckiego,
- omawia przyczyny i skutki zawarcia unii lubelskiej,
- wie, jak nazywał się pierwszy polski władca elekcyjny,

- wymienia postanowienia Artykułów henrykowskich,
- zna przyczyny kryzysu państwa polsko-litewskiego w XVII wieku
- ocenia znaczenie hołdu pruskiego w dziejach Rzeczypospolitej,
- rozpoznaje takie elementy architektoniczne, jak: loggia, arkady, attyka,
- potrafi opisać wygląd tradycyjnego stroju szlacheckiego
- ocenia znaczenie unii lubelskiej,
- omawia przebieg wolnej elekcji,
- wyjaśnia, jakie znaczenie miała obrona klasztoru na Jasnej Górze dla Polaków walczących z najeżdżącą podczas potopu– szwedzkiego,
- wyjaśnia, dlaczego Ignacy Krasicki zaliczany jest do czołowych postaci polskiej kultury w XVIII wieku,
- wyjaśnia znaczenie terminu konstytucja
- zna przyczyny i skutki uchwalenia Konstytucji 3 maja
- wie, kim byli Stanisław Małachowski i Hugo Kołłątaj,
- wyjaśnia znaczenie terminów: barok, oświecenie, klasycyzm,
- wymienia charakterystyczne cechy sztuki barokowej i klasycystycznej,
- podaje przykłady budowli barokowych i klasycystycznych z uwzględnieniem regionu, w którym mieszka,
- wie, jakie funkcje pełniła sztuka barokowa w Kościele katolickim,
- określa, jakie znaczenie dla Rzeczypospolitej miało utworzenie Komisji Edukacji Narodowej,
- omawia reformy Sejmu Wielkiego,
- opowiada o wydarzeniach, które rozegrały się podczas powstania kościuszkowskiego, używając wyrażenia: naczelnik powstania
- przysięga Kościuszki, kosynierzy, podaje przyczyny i skutki wybuchu powstania w 1794 roku,
- opisuje przebieg insurekcji kościuszkowskiej.

Dobry:

- wymienia narzędzia rolnicze używane przez Słowian,
- podaje lata panowania Mieszka I,
- tłumaczy, jakie były przyczyny i skutki chrztu Polski,
- wie, jaką rolę pełnili duchowni w państwie Mieszka I,

- omawia następstwa misji i męczeńskiej śmierci biskupa Wojciecha,
- wskazuje na mapie ziemie polskie zamieszkiwane przez najważniejsze plemiona słowiańskie w X wieku
- opowiada o powstaniu i początkach państwa polskiego,
- omawia znaczenie przyjęcia chrztu przez Polskę,
- wskazuje na mapie granice państwa polskiego w czasach Bolesława Chrobrego,
- omawia przejawy średniowiecznej pobożności,
- wie, jaką drogę musiał przejść chłopiec, aby zostać rycerzem,
- wyjaśnia, czym były turnieje rycerskie
- wie, jaką rolę odgrywali w średniowiecznym mieście burmistrz i członkowie ławy miejskiej,
- tłumaczy, jaki wpływ na poprawę wydajności pracy chłopów w średniowieczu miało zastosowanie – młyna i pługa, wie, jak odżywiali się mieszkańcy średniowiecznej wsi,
- potrafi wskazać różnice między stylami romańskim i gotyckim,
- charakteryzuje grupy ludności żyjące w średniowiecznym mieście,
- opowiada, kim był Mikołaj Wierzynek,
- pokazuje na mapie terytorium państwa zakonu krzyżackiego oraz Malbork,
- opowiada o uczcie u Wierzyńka,
- ocenia, czy ostatniemu władcy z dynastii Piastów słusznie nadano przydomek Wielki,
- umieszcza na linii chronologicznej daty: zawarcia unii polsko-litewskiej w Krewie, bitwy pod Grunwaldem, podpisania I – II pokoju toruńskiego, podaje przyczyny i skutki zawarcia unii polsko-litewskiej w Krewie,
- omawia przebieg bitwy pod Grunwaldem,
- wymienia najważniejsze dokonania Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka,
- zna najważniejsze dokonania Bartłomieja Diaza, Vasco da Gamy i Ferdynanda Magellana,
- wymienia skutki odkryć geograficznych dla mieszkańców Europy i Ameryki,
- wie, dlaczego Leonarda da Vinci zalicza się do czołowych postaci epoki renesansu,
- wyjaśnia znaczenie terminów renesans i humanizm,
- wskazuje na mapie lądy odkryte w XV i XVI wieku przez Europejczyków oraz trasy wypraw odkrywczych podjętych – przez Bartłomieja Diaza, Vasco da Gamę i Ferdynanda Magellana,
- wyjaśnia, dlaczego Kolumb nazwał mieszkańców Ameryki Indianami,
- omawia różnice w postrzeganiu ludzkiego życia w średniowieczu i renesansie,
- rozpoznaje charakterystyczne cechy budowli renesansowych

- zna datę hołdu pruskiego,
- wie, dlaczego Mikołaj Rej i Jan Kochanowski należą do najważniejszych twórców w historii literatury polskiej,
- omawia zasługi ostatnich Jagiellonów dla rozwoju kultury polskiej,
- wie, na czym polegała uprzywilejowana pozycja szlachty w Rzeczypospolitej,
- wymienia prawa i obowiązki szlachty,
- tłumaczy, jaką rolę pełnił Gdańsk w XVI-wiecznym handlu zbożem,
- wymienia przywileje szlacheckie ograniczające wolność osobistą chłopów,
- wymienia narodowości żyjące na terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów,
- zna prawa, które konfederacja warszawska gwarantowała szlachcie,
- tłumaczy, czym była reformacja,
- wie, dlaczego Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego uznaje się za bohaterów narodowych,
- podaje najważniejsze przyczyny i skutki wojen polsko-szwedzkich i polsko-tureckich– w XVII wieku,
- wskazuje na mapie porty rzeczne leżące na szlaku spławu wiślanego oraz rzeki, którymi spławiano towary,–
opowiada o rozwoju Gdańska w XVI i XVII wieku,
- porównuje wolną elekcję z wyborami prezydenckimi we współczesnej Polsce
- wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew stoczonych przez wojska polskie– w XVII stuleciu,
opowiada o wyprawie wiedeńskiej Jana III Sobieskiego, używając wyrazów: oblężenie, odsiecz, sułtan, husaria,
- analizuje zamieszczony w podręczniku tekst źródłowy na temat zwycięstwa Jana III Sobieskiego pod Wiedniem i formułuje– wnioski na jego podstawie,
- wymienia skutki zwycięstwa Jana III Sobieskiego w bitwie pod Wiedniem,
- przedstawia postulaty konfederatów barskich,
- wymienia najważniejsze postanowienia Konstytucji 3 maja,
- omawia okoliczności, w jakich zawiązano konfederację targowicką, i wymienia jej następstwa,
- zna okoliczności ustanowienia Orderu Virtuti Militari przez Stanisława Augusta Poniatowskiego,
- wyjaśnia, dlaczego rocznica uchwalenia Konstytucji 3 maja jest obecnie świętem narodowym,
- zna datę III rozbioru Rzeczypospolitej,– wymienia najważniejsze wynalazki epoki oświecenia,
- tłumaczy, czym była Wielka encyklopedia francuska,
- ocenia decyzję króla Stanisława Augusta Poniatowskiego o przystąpieniu do konfederacji targowickiej,–
omawia rolę chłopów w powstaniu kościuszkowskim.–

Bardzo dobry:

- podaje autorów średniowiecznych kronik, które zawierają legendy o początkach państwa polskiego,
- wie, na czym polegał słowiański obrzęd postrzyżyn,
- omawia zachowane ślady pogańskich wierzeń Słowian,
- wymienia przyczyny i skutki zjazdu gnieźnieńskiego,
- wyjaśnia znaczenie terminów: relikwie, koronacja,
- tłumaczy, czym był Szczerbiec,
- wie, kiedy Orzeł Biały stał się symbolem państwa polskiego,
- charakteryzuje wierzenia mieszkańców ziem polskich przed przyjęciem chrztu przez Mieszka,
- potrafi określić przyczyny i skutki przyjęcia chrztu przez Mieszka I,
- ocenia znaczenie bitwy pod Cedynią,
- pokazuje na mapie Gdańsk i ziemie zamieszkiwane przez Prusów,
- przekazuje relację z pobytu Ottona III w Gnieźnie w 1000 roku na podstawie fragmentów kroniki Galla Anonima,
- charakteryzuje politykę zewnętrzną i wewnętrzną Bolesława Chrobrego
- tłumaczy, na czym polegała praca zakonników w średniowiecznym skrytorium,
- wie, skąd wzięło się powiedzenie polegać na kimś jak na Zawiszy i co ono oznacza,
- wymienia elementy kultury rycerskiej i dworskiej,
- podaje przykłady miejsc w Polsce, w których znajdują się obecnie zamki wzniesione w średniowieczu bądź ich ruiny,
- rozumie pochodzenie nazw współczesnych ulic, na przykład: Szewska, Garncarska, Tkacka,
- wie, czym była lokacja,
- wyjaśnia znaczenie terminów: sołtys, pług, trójpolówka,
- wyjaśnia znaczenie związku frazeologicznego benedyktyńska praca i tłumaczy, skąd wywodzi się to wyrażenie,
- opisuje wygląd średniowiecznej twierdzy,
- opowiada o roli karczmy w średniowieczu na podstawie tekstu źródłowego,

- wyjaśnia znaczenie terminu unia,
- wymienia czynniki, które umożliwiły ponowne scalenie ziem polskich,
- omawia politykę wewnętrzną i zewnętrzną Kazimierza Wielkiego,
- określa na podstawie drzewa genealogicznego pokrewieństwo łączące przedstawicieli dynastii Piastów i Andegawenów,
- tłumaczy, jakie znaczenie miało dla Polski odzyskanie Pomorza Gdańskiego w 1466 roku,
- zna datę wynalezienia ruchomej czcionki przez Jana Gutenberga,
- rozumie myśl Terencjusza: Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce
- podaje przykłady najważniejszych dzieł renesansowych
- tłumaczy na podstawie tekstu źródłowego, w jaki sposób Krzysztof Kolumb zdobył zaufanie Indian,
- opisuje wygląd XV-wiecznego okrętu,
- charakteryzuje życie na statku w XV wieku,
- wyjaśnia, jak średniowieczni mieszkańcy Europy wyobrażali sobie świat,
- tłumaczy, jaki wpływ miały odkrycia geograficzne na wyobrażenia ludzi o świecie,
- podaje przykłady budowli renesansowych w Polsce,
- wyjaśnia, w jaki sposób obradował sejm walny,
- dostrzega wpływ nadawania szlachcie kolejnych przywilejów na pozycję tej grupy w państwie oraz osłabienie władzy królewskiej,
- zna datę zatwierdzenia uchwały -Nihil novi,
- wymienia elementy, z których składał się herb szlachecki,
- wie, na czym polegała tolerancja religijna w XVI-wiecznej Rzeczypospolitej
- wyjaśnia znaczenie terminów: elekcja, pole elekcyjne, koronacja,
- tłumaczy, na czym polegała zasada liberum veto,– zna główne przyczyny i skutki wojen polsko-moskiewskich w XVII stuleciu,
- charakteryzuje życie dworskie na Zamku Królewskim na Wawelu,
- odnajduje w różnych źródłach utwory Mikołaja Reja i Jana Kochanowskiego,
- opisuje wygląd dworu szlacheckiego,– charakteryzuje poszczególne grupy polskiej szlachty,
- wyjaśnia na podstawie tekstu źródłowego, w jaki sposób można było zdobyć i utracić szlachectwo,
- porównuje szlachecki sejm walny ze współczesnym polskim parlamentem
- porównuje na przykładzie Gdańska funkcjonowanie portów morskich w XVI oraz XXI wieku,

- porównuje postanowienia unii lubelskiej z ustaleniami unii w Krewie,
- porównuje wygląd świątyń poszczególnych grup wyznaniowych zamieszkujących obszar dawnej Rzeczypospolitej,
- wskazuje różnice między Pacta conventa i Artykułami henrykowskimi,
- ocenia, jaką rolę odegrał Stefan Czarniecki podczas wojny ze Szwecją w latach 1655–1660
- opisuje uzbrojenie husarza na podstawie ilustracji
- omawia przyczyny i skutki wojen prowadzonych przez Rzeczpospolitą w XVII wieku,
- porównuje terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów z obszarem współczesnej Polski,
- rozumie, dlaczego dzień 14 października jest obchodzony jako Dzień Edukacji Narodowej,
- podaje datę wybuchu powstania kościuszkowskiego,
- dostrzega związek między wykształceniem obywateli a ich poczuciem odpowiedzialności za państwo,
- umieszcza na linii chronologicznej daty:– 1788, 1791, 1792, 1793,
- wyjaśnia, dlaczego Tadeusz Kościuszko wydał uniwersał połaniecki,
- ocenia dokonania Tadeusza Kościuszki,
- porównuje sztukę barokową z klasycystyczną oraz wskazuje różnice między stylem renesansowym i barokowym w architekturze.

Celujący:

- przygotowywanie dodatkowych referatów, prezentacji multimedialnych, wypracowań, udział w konkursach przedmiotowych, recenzje przeczytanych lektur historycznych ;